

Cilt/Volume 2, Sayı/Issue 4, Aralık/December 2024, ss. 7-24.

Geliş Tarihi–Received Date: 06.07.2024

Kabul Tarihi–Accepted Date: 29.11.2024

Araştırma Makalesi – Research Article

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14578364>

DEDE KORKUT KİTABI'NDAKİ KAN TURALI DESTANI'NIN TASAVVUFİ ANALİZİ

(Sufi Evaluation of The Kan Turalı Epic in *The Book of Dede Korkut*)

Musa KAVAL*

ÖZ

Dede Korkut Destanları birçok alana dair içerdiği muhteva ile Türk tarih ve kültürünün en önemli sözlü anlatımlarından biridir. Türk halk inancındaki yaygın tesirinden ötürü tasavvufi öğretinin Dede Korkut Kitabı'nda işlenmiş olması beklendik bir durumdur. Kitapta yer alan Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Destanı içerisinde tasavvufi motiflerin destanın vermek istediği mesajın önemli yerlerinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Türk'ün alp geleneğinin erenlik ile manevi tekâmül bileşkesini sunan destan aynı zamanda sevgi ve merhametin dönüştürücü gücünü yansıtmaktadır. Destanda Kan Turalı ile Selcen Hatun'un evlilik için giriştikleri mücadele gerçek sevgi ile nihayete erer. İlk başta zannettiğinden farklı olarak Kan Turalı'nın kendini keşfetmesi ve gerçekleştir-mesinde en büyük destekçisi Selcen Hatun Türk toplumunda kadının ehemmiyetini gösteren başat bir rol oynar. Törenin bir gereği olarak evlenmesi beklenen Oğuz'un yiğidi Kan Turalı istediği niteliklere sadece Selcen Hatun sahiptir. Ahlak ve edep ile koyulduğu evlilik yolculuğunda Kan Turalı üç ejderhayı alt eder. Asıl gizli düşmandan bihaber olan Kan Turalı'nın onu da yenmesinde yine Selcen Hatun kılavuzluk eder. Zira kılıç ve yay kullanmakta mahir olan Selcen Hatun aynı zamanda manevi rehberlik edebilecek yetkinliğe de sahiptir. Evlilik çadırının direği ve ideal kadın tipolojisinin maddi, manevi açılardan ortaya konulduğu destan erkek ve kadının birbirini nasıl ikmâl ettiği bildiren Kur'an âyetinin bir örneği olmuştur. Dede Korkut Destanları'nın öğreticilik fonksiyonun dini ve toplumsal gerçeklik zemininde işe koşulduğu efsanedeki tasavvufi motifler ilk defa bu çalışma ile değerlendirilmiştir. Bu yönüyle ilk olan çalışmanın tasavvuf dışında diğer alanlara katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Kan Turalı, Selcen Hatun, Destan, Dede Korkut

* Doç. Dr., Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, kavalmus@hotmail.com, orcid.org/0000-0001-8784-7762

ABSTRACT

The Dede Korkut Epics are one of the most important oral narratives of Turkish history and culture with their content covering many areas. It is an expected situation that the sufi doctrine is processed in The Book of Dede Korkut due to its widespread influence on Turkish folk belief. It has been determined that sufi motifs are used in important places of the message that the epic wants to give in The Epic of Kan Turalı Son of Kanglı Koca included in the book. The epic, which presents the combination of the Turkish Alp tradition with spiritual evolution, also reflects the transformative power of love and compassion. In the epic, the struggle that Kan Turalı and Selcen Hatun embark on for marriage ends with true love. Contrary to what he initially thought, Selcen Hatun, Kan Turalı's greatest supporter in his self-discovery and self-realization, plays a leading role in demonstrating the importance of woman in Turkish society. As a requirement of the ceremony, Kan Turalı, who is the hero of Oğuz, is expected to marry. Only Selcen Hatun has the qualities which Kan Turalı wants. On his marriage journey, which he embarked on with morality and decency, Kan Turalı defeats three dragons. Selcen Hatun guides Kan Turalı, who is unaware of the real secret enemy, to defeat him as well. Because Selcen Hatun, who is skilled in using a sword and bow, also has the competence to provide spiritual guidance. The epic, in which the pole of the marriage tent and the ideal woman typology are presented in material and spiritual terms, has become an example of the Quranic verse that states how men and women complete each other. The sufi motifs in the legend, in which the educative function of the Dede Korkut Epics are put into practice on the grounds of religious and social reality, have been evaluated for the first time with this study. It is expected that this study, which is the first in this respect, will contribute to other areas other than sufism.

Keywords: Sufism, Kan Turalı, Selcen Hatun, Marriage, Epic, Dede Korkut.

GİRİŞ

Türk tarihi ve kültürünün başat eserlerinden olan *Dede Korkut Kitabı* birçok alana dair barındığı muhtevası ile ayrıca öneme sahiptir. Türk toplumunun dini yaşamında yadsınamaz izlere sahip tasavvuf ilmi bağlamında Dede Korkut destanlarında birtakım referanslara rastlanılması doğaldır. *Dede Korkut Kitabı* ile ilgili tasavvufi açıdan genel ve yüzeysel sayılabilecek araştırmalar yapılmıştır. *Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Destanı*'na dair henüz tasavvufi bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Dede Korkut destanlarının her birinde görülen zengin tasavvufi içerik ile ilgili özel çalışmaların yapılmamış olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan biri olan *Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Destanı* manevi olgunlaşma sürecinde kadının rolünü göstermesi açısından ayrı bir önem arz etmektedir.

Dede Korkut'un kendisinin de veli bir şahsiyet olması, aktardığı destanlardaki tasavvufi muhtevanın basit ama incelikle işlenişini anlaşılır kılmaktadır. İslamlaşan Türk toplumunun dini yaşantısında tasavvufi yorumun hemen her alanda kendini belli etmesi kaçınılmazdır. Kan Turalı destanının ana teması olan evlilik bağlamında tasavvufi öğretinin yer aldığını görürüz. Türk alp tipinin evlilikten beklentisi ile manevi olgunluğun bileşkesini sunan Kan Turalı destanı adeta Türk-Tasavvuf sentezinin örneklerinden biridir. Yiğit ve cesur Oğuz eri Kan Turalı'nın dinin zahirine gösterdiği hürmetin sonucunda Selcen Hatun'un sevgi ve merhamet ile eriştiği ruhsal olgunlaşma yolculuğunun anlatıldığı destanda tasavvufi seyr-ü sülûk'a da şahit olunur.

Destan incelenirken kişiler, olaylar ve kahramanların birbirine sarf ettiği sözler arasında serpiştirilen tasavvufi motiflerden yola çıkarak ulaşılan yorumlar, daha önceki sufilerin görüşleri ile paralellik göstermektedir. Küçük cihattan büyük cihada dönüş gibi nebevi uyarının muhatabı olarak karşımıza çıkan Kan Turalı, seyyide vasıflı Selcen Hatun vasıtasıyla maddi ve manevi güçlerini kemale erdirir. Giydiği sarı kıyafet ile ruhsal kılavuzluk misyonunu icra eden Selcen Hatun, Türk alpinin erenlik ile ikmale nasıl ereceğini örnekler. İlk defa bu yönü ile analiz edilen destanın tasavvuf başta olmak üzere diğer sosyal bilimlere de farklı bakış açısı sunabileceği düşünülmektedir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

1. Evlilik

Kanlı Koca yaşı ilerleyince gelenekte olduğu gibi, vefatından sonra yerini alacak oğlu Kan Turalı'nın evlenmesini ister. Atasından devraldığı yönetme sorumluluğunu sağlığı yerindeyken oğluna bırakması gerekmektedir. Bu görevin tam olarak yerine getirilebilmesi için Kan Turalı'nın evlenmesi icap etmektedir. Zira neslin devamlılığı ile sürdürülebilecek töre için Kanlı Koca ölümünden önce hazırlık yapmak durumundadır (Ergin, 1971:134). Kültür ve geleneğin aktarılmasında esas teşkil eden gelecek nesillerin devamı için gerekli olan aile kurumunun başlangıcı olan evlenme, hem birey hem de toplum için büyük öneme sahiptir. O nedenle doğum ve ölüm arasında en çok ehemmiyet verilen ve geleneksel pratikleriyle evlenmeyi de görürüz (Günay ve Güngör; 2007: 101).

Dede Korkut destanlarının altıncısı olan Kanlı Koca oğlu Kan Turalı destanı hariç diğer destanlarda evlilik kurumu hikâyenin çıkış ve sonuç bölümlerini kendinde toplayarak anlatmamıştır. Ergen olma, ad kazanma, savaşarak şan kazanma gibi

kahramanlıklar çerçevesinde gelişen destanlardan farklı olarak Kan Turalı destanında gelişen olaylar, Türk toplumunda çok mühim yeri olan evlilik kurumuna dair öğretici, ders verici bilgiler içermektedir. Uzun tarihi birikimin nakledildiği eserler olarak destanlar birçok davranış modelleri sunmaktadır (Artun, 2004: 8). İleride evlenecek gençlere telkin edilen değerleri içeren destanlar anlatıldığı anın ötesine uzanarak geleceğe şekil veren bir fonksiyon icra etmektedir (Öztürk, 1986: 160-178). Zira hayal ve zihin dünyasının geliştiği, mitik evre olarak tarif edilen 4-9 yaş arası dönemde kendilerine aktarılan destanlar çocukları geleceğe hazırlamakta büyük işlev etmektedir (Şimşek, 2000: 15). Bu yönüyle *Dede Korkut Kitabı*'nın Kan Turalı baştan sona evlilik ile ilgili yaşanan olayların ele alındığı özgün bir destan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kanglı Koca'nın Türk töresinin gereği olarak evlendirmek istediği Kan Turalı'nın da evlenmeye hazır olduğu anlaşılmaktadır. Zira evleneceği kızıdaki özellikleri babasına bildiren Kan Turalı'nın arzu ettiği kızın sıra dışı vasıflara sahip olduğunu okuruz. Baba ve oğlun toplumsal rolleri açısından hazır bulunduklarını gördüğümüz destanın öğreticilik yönü hikâyenin hemen başında icra edilerek işe koşulmuştur. Beklendik bu başlangıçtan sonra destan sıra dışı bir taleple daha ilgi çekici hale gelmiştir. Sıradan bir Türk kızı yerine Kan Turalı, kendisinden önce kalkan, koç atına binen ve kâfir düşman saldırıp can alan bir kız istemektedir. Bu talebine karşılık Kanglı Koca oğluna aslında kız değil, yiğit bir bahadır istediğini ve onun sırtından geçinmeyi düşündüğünü söyler. Babasının bu eleştirisine Kan Turalı süslü bir Türkmen kızı ile evlendiğinde olacakları mazeret göstererek talebini yineler. Bunun üzerine babası Kan Turalı'ya istediği kızı aramasını söyler. Kızı bulduğunda da baba olarak Kanglı Koca tüm masrafları karşılayıp yeni evlilere mal vereceğini ifade eder (Ergin, 1971: 134-135).

Türk töresinin gereğini yapan Kanglı Koca, hazır ve talepkâr bir erkek olarak oğlunun önünü açmıştır. İslam inancında da neslin devamına özel önem verilmiştir. Hz. Peygamber; “Evleniniz, çoğalınız, çünkü ben kıyamet gününde sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim.” (Beyhakî, VII: 81) buyurarak dini ve uhrevi bir misyon olarak evliliğe işaret etmiştir. Her zorlu mücadele öncesi Hz. Peygamber'e salavât getiren Kan Turalı, bu motivasyondan haberdardır. Kanglı Koca'nın atalardan alıp oğluna devretmeyi istediği emanetin nesil sayesinde olacağını bilmesi, oğlunu evlendirme niyetinin tezahürüdür. Gazâlî de evlilikten amacın neslin devamı olduğunu söyler (2020: 150-151). Evlilik ile meşru kılınan cinsel birlikteliğin gayesi çocuk sahibi olmaktır (Bursevi, 2018: 2/210-211). Evliliğin dini ve dünyevi açıdan ehemmiyetini anlatan Hûcverî evliliğe karar vermeden önce

iyi düşünülmesi gerektiğini söyler (2014: 420-424). Evliliğin manevi olgunlukta büyük etkisi olduğun hâdisler eşliğinde anlatan Mekki, evliliğin amacının önemine vurgu yapmaktadır (2016: 4/402-420).

Kan Turalı'nın evliliğe hazır olduğu, babasının teklifine karşı verdiği hazır ve şaşırtıcı gelin vasıflarından anlaşılmaktadır. Daha evvelden zihninde kararlaştırdığı bu vasıflar Kan Turalı'nın evlilik konusunda belirli bilgi ve gözleme sahip olduğunu göstermektedir. Süslü Türkmen kızları ile evlenmemek gibi yaygın tavra muhalif bir tercihi benimsemesi bu durumun sonucudur. Onun bu ifadesi evlenecek kişilerin birbirlerinde bulunmasını istedikleri özellikleri bilme ve karşı tarafı bildirerek tam olarak tanımanın gerekliliğini de karşılamaktadır (Mekki, 2016: 4/440). Dini bu ödevleri bildiğini zanneden Kan Turalı, İç Oğuz boylarının hepsini dolaşır fakat aradığını nitelikte bir kız bulamaz. Eve dönüp durumu babasına anlatınca Kanglı Koca oğluna kız aramanın bu kadar hızlı yapılamayacağını söyler. Oğlunu yerine bey olarak bırakan Kanglı Koca, övünç içerisinde kız aramaya koyulur. İç Oğuz'dan sonra oğlunun gitmediği Dış Oğuz'da da kız arar ancak bulamaz. Uzun aramaların sonucunda Trabzon tekfurunun güzel ve savaşçı bir kızı olduğunu öğrenir. Yay ve kılıç kullanmakta mahir olan kızın adı Selcen Hatun'dur. Onunla evlenmek için her biri ejderha olan aslan, boğa ve erkek deve ile savaşmak gerekmektedir. Ki bu uğurda o güne dek otuz iki can vermiş, başları da burçta asılı durmaktadır (Ergin, 1971: 135-136).

İsteddiği niteliklere sahip kız ve onunla evlenebilme şartlarını anlatan Kanglı Koca'ya, Kan Turalı'nın cevabı kesindir. Babasının ucunda ölüm olan evlilik şartlarından dönmemesinin mümkün olmadığını söyleyen yiğit Kan Turalı, babasının sözlerinden ötürü başına kakılacak, yüzüne vurulacak bir şeye de neden olmak istemez. Zira talep kız ile ilgili çevrede fazlasıyla malumat yayılmıştır. Beklenmedik ağır bedele karşın geri atmak Kan Turalı'nın şanına yakışmayacaktır. İsteddiği tek şartı taşıyan Selcen Hatun'dan vazgeçmeyi utanç sebebi sayan Kan Turalı, alplık töresi gereği sözünden dönmez. Fakat babası Kanglı Koca, ucunda ölüm olan maceradan vazgeçireceğini zannederek söylediği sözlerden pişmanlık duyar. Oğlunun ölümü ile daha büyük pişmanlık ve acı yaşamamak için gittiği yerde maruz kalacağı başka nice sıkıntıları da anlatır (Ergin, 1971: 137-138). Babasının vazgeçmesi için öne sürdüğü sebeplere cevaben Kan Turalı, alp ere korku vereceğini zannettiği bu şeylerin hakikatte hicap verici olduğunu söyler. Kadir Mevla'nın takdiri ile ejderhaları yenebileceğini ya da öldürüleceğine peşinen iman ettiğini söyleyen Kan Turalı anne-babasının ellerini öperek vedalaşır (Ergin,

1971: 138-139). Türk toplumunda idealize edilen kahramanlar olarak güçlü alp tipolojisi karşımıza çıkmaktadır (Kaplan, 1999: 14). Dede Korkut Kitabı'ndaki tüm kahramanların alp olarak vasıflandırıldıkları görülür (Ergin, 1994: 28). Köprülü, kitabında işlediği alplığı bizzat icra eden başat karakter olarak gördüğü Dede Korkut'un İslamlaşan Türk toplumunun iman ve amel bileşkesini kendinde gösteren ilk alperenlerinden olduğu savunur (1980: 198). Dede Korkut Kitabı'ndaki hemen tüm kahraman nezdinde idealize edilen alp rolleri (Bilgin, 2004: 47) gibi Kan Turalı da yiğitliğin sadece fiziksel güç ve cesareten ibaret olmadığını öğrenecektir.

2. Mücadele

Yedi gün, yedi gece süren yolculuktan sonra kâfirin hudut boyuna kırk yiğidi ile birlikte varan Kan Turalı çadırını kurar. Yurduna gelen yabancılardan haberdar edilen tekfura onlarla ilgi bilgi verilir. Tekfur ve halkının Oğuzlardan hoşlanmadıkları anlaşılmaktadır. Askerlerini gönderen tekfur Kan Turalı'yı huzuruna alır. Huzura gelen Kan Turalı, tekfurdan Allah emri, peygamberin kavli ile kızını ister. Tekfur, kızını almak için gelenlerin hüner göstermesi gerektiğini hatırlatır. Tekfur üç canavarla meydanda savaşması gereken Kan Turalı'nın üzerindeki elbiselerin çıkarılmasını talimatını verir. Sadece ince keten bir bez ile belini öreten Kan Turalı meydana getirilir. O ana kadar Kan Turalı'yı hiç böyle halde gören olmamıştır. Zira Kan Turalı mutat olduğu üzere yüzünü dahi peçe ile kapatmaktadır. Daha önce yüzünü dahi örten bir peçe ile dolaşan Kan Turalı evlenmek istediği kız uğruna buna rıza göstermiş, soyundurulmuştur. Tekfur'un kızı Selcen Hatun, Kan Turalı'yı görür görmez eli ayağı gevşer. Çünkü Kan Turalı, Oğuz boyları arasında güzelliği ile nam yapmış dört yiğitten biridir. Kan Turalı'ya karşı sevgi ve arzu duyan Selcen Hatun, yanındaki kızlara babasının gönlüne Hakk Teâlâ tarafından merhamet lütfedilerek dövüş olmadan evlendirilmelerini söyler. Zira Selcen Hatun daha evvelki örneklerden hareketle Kan Turalı'nın canavarlar tarafından helak edileceğini düşünmektedir (Ergin, 1971: 140-141).

Kan Turalı'nın yüzünü örten bir peçe ile dolaşması yakışıklılığı yanında haya ve namus sahibi bir erkek olduğunu göstermektedir. Babası, evlenme vaktinin geldiğini söylediği ana dek hiçbir kız ile ilişkisinin olmadığını anlıyoruz. Zira evlenmek istediği vasıflara etrafındaki hiçbir kız sahip değildir. Kendisi gibi alp niteliklerine sahip bir kız ile evlenmek isteyen Kan Turalı, ahlaken de güzel vasıflara haiz olduğu için kendini peçe ile muhafaza etmiştir. Derviş ve şeyhlerin de

nikapla yüzlerini kapattıkları bilinmektedir (Gökya, 2006: 1137). Türk erkeğinin dahi kendi haya ve edeple koruduğu evlilik yolunda kendisini beklediği eşi uygun zamanda ortaya çıkmıştır. Allah'ın emrine ve takdirine güvenen Kan Turalı'yı görür görmez âşık olan Selcen Hatun, onun için dua eder. Kan Turalı'nın evlilik öncesi namus ve edebiyatla kendini göstermesi İslami açıdan doğru bir evlilik için gereken ahlaki vasıflara haiz olduğunun delilidir. Gazâlî'nin vurguladığı evlilik için gerekli temiz niyet ve güzel ahlak (2020: 3/153) Kan Turalı'da mevcuttur. Zira mutasavvıf Hücvi'ri'nin ifade ettiği evlilik öncesi nefse karşı mücadele (2014: 422) konusunda Kan Turalı gayret sarf etmiştir.

Selcen Hatun'un, Kan Turalı'yı soyulmuş vaziyette görüp sevmesi de İslami açıdan gerekli olan bir uygulamanın yerini bulduğunu göstermektedir. Zira Hz. Peygamber'den nakledilen bir hâdis-i şerif'te evlenecek olanların birbirlerini görmeleri ve tanımlarını istenmektedir. Ki böylece evlenecek kişiler birbirlerinin hem fiziksel hem de ahlaki açıdan tanıma imkânı bulacaklardır. Hâdis-i şerif bağlamında bu olguların önemini anlatan Mekki bakma duyusu ile kişiler arasında kaynaşmanın gerçekleşeceğini yine bir başka hâdis-i şerif eşliğinde aktarır (2016: 4/440-449). Daha önce otuz iki kişinin helak olduğu meydana hiçbir kimseye karşı ilgi ve sevgi duymayan Selcen Hatun'un, Kan Turalı'ya karşı ilk görüşte beslediği muhabbet yukarıdaki ilahi yazgı ile birlikte Kan Turalı'nın benimsediği haya ve edep duygusunun doğal bir çekiminin neticesidir. Kan Turalı'nın soyulan elbiseleri ile ona karşı sevgi besleyen Selcen Hatun bundan sonra onun için adeta koruyucu bir elbise olacaktır. Kur'an-ı Kerim'de eşler için bildirilen; “onlar size bir elbise, siz de onlara bir elbisesiniz” (Bakara: 187) tarifine uygun şekilde Selcen Hatun müstakbel eşi için ilk görüşten itibaren koruyucu bir elbise olmuştur. Destanın ilerleyen evrelerinde de aynı koruyuculuğu sürdürecektir. Onun bu tavrı âyette bildirilen gerçeğin bir numunesidir. Zira Bursevi, ilgili ayetin tefsirinde diğer işlevleri yanında eşlerin birbirlerini kötülüklerden de koruma vazifelerini de zikretmiştir (2020: 2/210). İlk görüşte âşık olduğu Kan Turalı'yı korumaya başlayan Selcen Hatun, evvelki taliplerinin başına gelen acı sonu bildiğinden ötürü yanındaki kızlara şöyle der; “Hak Taala, atamın gönlüne rahmet eylese, kâbin kesüp meni ol yigide verse.” (Gökya, 2006: 125). Selcen Hatun, Kan Turalı'nın canının heder olmasından korkması ve babasının onları hemen evlendirmesi için Hakk'ın lütfunu niyaz etmesi âyette bildirilen gerçeğin tezahürüdür. Selcen Hatun'un, Hak Taala'ya dua etmesinden ötürü onun Müslüman olduğunu anlıyoruz. Babası, amcasının oğlu ve diğerleri için kâfir ifadesi kullanırken Selcen Hatun için en başından beri böyle bir tanımlamanın yapılmamış olduğu görülür.

Selcen Hatun dua ettiği sırada demir zincirlerle bağlı boğa meydana getirilir. Çok güçlü olan boğa mermer taşıyı peynir gibi parçalar. Onun gücünü gören kâfir, Oğuz illerinden gelen Kan Turalı'nın rezil olacağından ötürü sevinirken onları işiten kırk yiğit ağlamaya başlar. Arkadaşlarının ağlamalarını gören Kan Turalı kopuzunun getirilmesi ve kendisinin övülmesi için onlara talimat verir (Ergin, 1971: 141). Yiğitler övgülerinde Kan Turalı'nın geçmişteki hünelerinden bahsettikten sonra boğanın da inek yavrusu olduğunu hatırlatarak gözünden büyütmemesi gerektiği hususunda Kan Turalı'nın dikkatini çekerler. Alp yiğitlerin hasmından korkmayacağını da dile getiren kırk yiğit sarı donlu Selcen Hatun'un köşkten kendisini izlediği bilgisi ile de Kan Turalı'yı motive etmek isterler. Zaten Kan Turalı, başkalarının nazarlarına fazlasıyla kıymet veren bir kişidir. Son söz olarak kırk yiğit “Kan Turalı sarı elbiseli kız aşkına bir Hû.” derler (Ergin, 1971: 142). Selcen Hatun'a kavuşması için övgünün bitirildiği “Hû” tasavvuf literatüründe önemli bir anlama sahiptir. Arapça “O” anlamında ayrı yazılan bir zamir olan “Hû” Allah'ın güzel isimlerinden biridir. Allah'ın Zât'ını, mutlak gayb olan hüviyetini ifade eder (Cebecioğlu, 2004: 282). Zikir törenlerinde de sıklıkla dile getirilen “Hû” zaminin kırk yiğidin sözlerinde yer bulması Türk toplumundaki tasavvufi etkinin kahramanların girişecekleri mücadele öncesi kapanış sözü olarak zikredilmesi açısından önemlidir.

Tasavvufi bu motiftten sonra Selcen Hatun'un giydiği donun renginin de sarı olması tesadüf değildir. Türkler arasında yaygın olan başka renkler dururken özellikle evlilik ve evliliğin çağrıştırdığı manalar açısından sarının özel bir yeri vardır. Zira sarı, kadını, gençliği, üreme ve doğurganlığı simgelemektedir (Onarlı, 2003: 2). Babasının Kan Turalı için düşündüklerinin müşahhas kişiliğine dönen Selcen Hatun'un sarı renkli giyinmesi yerini bulmaktadır. Tasavvufi motifleri de barındıran destanda sarının eski Türk inanışında “hayırlı ruhu” temsil etmesi (Genç, 1999: 8) de tesadüf değildir. Zira tasavvuf doktrinin de manevi olgunlaşmanın kademeli seyrinde kendini gösteren latîfeler içerisinde kalpten sonraki ikinci mertebe olan ruh da sarı renkle temsil edilmiştir (Cebecioğlu, 2004: 395-398). Kalp latîfesinin kırmızı ile temsil edilmesi, aşkın renginin de kırmızı olmasına rağmen Selcen Hatun'un sarı renkli ile remzedilmesi dikkat çekicidir. Kan Turalı'nın ruhsal gelişimine de önemli katkı sunan Selcen Hatun'un bu yöndeki işlevi ileride daha net ortaya konulacaktır.

Dünyevi motivasyonların uhrevi bir bağ ile bitirilmesi Kan Turalı'yı cesaret noktasında zirveye taşıdığı için boğanın serbest bırakılmasını ister. Boynuzu elmas gibi keskin olan boğa hamle edince Kan Turalı, adı güzel Muhammed (s.a.v.)'a

salavât getirerek boğanın alnına bir yumruk vurur. Hz. Peygamber’e salavât getirilmesi Allah’ın buyruğudur (Ahzâb, 33/56). Arapça dua anlamına gelen salavât Hz. Peygamber’e dua etmek anlamında kullanılır. İnananların ifâ etmeleri gereken dini bir vecibedir (Cebecioğlu, 2004: 540). Hz. Peygamber, Müslümanların Allah’tan dilekte bulunduklarında dualarının başında, ortasında ve sonunda kendisine salavât getirilmesini tavsiye etmiştir (Tirmizî, Salât: 352). Hatta bir başkası için dua ederken Hz. Peygamber’in önce kendisine salavât getirdiği rivayet edilmiştir (Tirmizî, Daavât: 10). Tasavvuf telakkisine göre âlemlere rahmet ve varlığın övüncü olan Hz. Muhammed tüm varlıkların ilki, kusursuzu, âlemin varlık sebebidir. Tasavvufi düşünceye göre her şey onunla başlar ve biter (İbn Arabî, 2014: 275). Müslümanların ontolojik ve ruhsal var oluş sebebi olarak kabul edildiği için Hz. Peygamber’e salavât emredilmiştir. Allah tarafından övülen Hz. Muhammed “makâm-ı mahmûd” lütfedilmiştir (İsrâ, 17/79). Övülmüş makam anlamına gelen makâm-ı mahmûd lütfedilen Hz. Peygamber dünya ve ahirette Müslümanlara şefaate edecektir (Cebecioğlu, 2004: 410). Kan Turalı, boğaya vurmadan evvel getirdiği salavât ile talep ettiği manevi yardımın ön şartını yerine getirmiştir.

Böylece herkesin korktuğunun aksine boğa tarafından helak edilmeyen Kan Turalı’nın yumruğu boğayı kıcı üzerine çöktürür. Ağzı köpüren boğa ile bir süre itişen Kan Turalı erenlerin akıllarını kullanmaktaki maharetlerini hatırlar. İlk mücadelesine tasavvufi adap ile başlayan Kan Turalı sıkıştığı bir başka durumda erenler gibi aklını kullanması gerektiğini bilir. Erenlerin akıllarını öven Kan Turalı, Hz. Peygamber’e tekrar salavât getirerek akıllıca bir oyun kurar ve boğazı alt eder (Ergin, 1971: 142-143). Onun kahramanlığını gören tekfur, Selcen Hatun’u, Kan Turalı’ya vermeye razı olur. Fakat tekfurun kardeşinin oğlu, canavarların sultanı aslanla savaştıktan sonra kızı almasını söyler. Aslanla karşılaşmasından önce boğada olduğu gibi Kan Turalı ve yiğitleri benzer şeyleri yaşar. Kan Turalı’yı cesaretlendirmek isteyen yiğitler sözlerini yine aynı son ile bitirir. Şöyle ki; “Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar Kim e baksa aşk ile ateşe yakar Sarı elbiseli kız aşkına bir hû.” (Ergin, 1971: 144-145). Maddi ve manevi motivasyonlar aslanı karşılayan Kan Turalı salavât eşliğinde onu da yere serer. Onun kahramanlığına şahit olan tekfur, Kan Turalı’yı sevdiğini ifade ederek kızını vermek ister. Fakat kardeşinin oğlu yine araya girerek canavarların başı deveyi de yenerek kızı alabileceğini söyler. Kan Turalı, deveyi de Allah’a sığınıp Hz. Peygamber’e salavat getirerek alt eder (Ergin, 1971: 145-148).

Tüm ejderhaları öldüren Kan Turalı'yı sevdiğini ifade eden tekfur, gelin güvey için kırk yerde otağ diktirir. Anasız atasız düğün, gerdek etmeyeceğini söyleyen Kan Turalı, Oğuz illerine doğru derhal yola çıkar. Yolculuk esnasında kuğu, turna, sülün ve kekliklerin uçtuğu yeşilliği ve suyu bol bir yerde oyalanırlar. Orada yerler, içerler sonra da uyurlar.

3. Mücâhede

Kan Turalı sergilediği irade ve mücadelesinin sonucu istediğini elde etmiştir. Arzu ettiği kıza kavuşması için verdiği fiziksel güç mücadelelerin ardından mücâhede evresine geçmiştir. Tasavvuf öğretisinde nefse zor gelen şeylere karşı savaşmak, nefsi ezmek, ölmeden önce ölmek için yapılan bu mücadele; cihad-ı ekber olarak tarif edilir (Uludağ, 1991: 348). Kan Turalı kazandığı fiziksel mücadelelerden sonra nefsi ile mücâhede etmesi gerektiğinin farkına varacaktır. O ana dek hiç kimsenin öldüremediği üç canavarı öldüren Kan Turalı gerçek düşmanı olan nefsi ile savaş vermek durumunda kalacaktır. Hz. Peygamber'in bir sefer dönüşü ifade ettiği küçük cihattan büyük cihada dönüyoruz derken kastının ne olduğu ashâbı tarafından sorulunca Hz. Peygamber fiziksel savaşın, küçük; nefisle mücâhedenin ise büyük cihat olduğunu açıklamıştır (Suyûtî, II: 73). Kan Turalı da tıpkı hâdis-i şerif'te belirtilen gibi kazandığı mücadelelerin dönüşünce nefis düşmanını ile yüzleşmek zorunda kalmıştır.

Dönüş yolculuğunda nefsin hoşuna giden uykuya mağlup olan Kan Turalı'nın başına büyük dertler gelecektir. Destanda belirtildiği üzere o dönemde Oğuz yiğitlerinin başına ne gelirse uykudan ötürü gelmektedir (Ergin, 1971: 149). Oğuz yiğitlerinin tutsak edilmelerine sebep olan uykuya “Oğuz Uykusu” denmiştir (Boratov, 1999: 28). Oğuz kelimesinin bir anlamının da süt olduğunu aktaran Kaya, “süt uykusu” ile “Oğuz Uykusu” arasındaki benzerliğe dikkat çeker. Doğum yapan sağmal hayvanların ilk sütünün Anadolu'da avuz, uğuz, ağız ve avuz sütü olarak adlandırılmasını da örnek göstererek Oğuz'un uykusunun derinliğini anlatır (Kaya, 2015: 2).

Dinlenmek için yeterli olan uykunun fazlası tasavvufi gelenekte zararlı bulunmuş, kerih görülmüştür. Tasavvufi terbiyenin en önemli uygulamalarından olan riyâzet ile uyku minimize edilerek gecenin bir kısmı âyetlerde bildirildiği üzere Allah'a ibadet ile geçirilmelidir. O nedenle sâfinin uykusu suya batan birinin uykusu gibi hafif olmalıdır (Kelâbâzî, 1992: 28). Nefsin bedeni hazlara meyledip onlardan fazla lezzet alan yönünün mücâhede ile terbiye edilmesi tasavvufi eğitimin elzem gördüğü bir husustur. Nefse karşı verilen mücâhede kişi uyku kapısı kapatılıp

uyanıklık kapısı açılmalıdır (Cebecioğlu, 2004: 449). Uyku ağır basınca, kifayet miktarınca uyumak gerektir aksi halde uyku gaflete dönüşecektir (Cebecioğlu, 2004: 480). Kan Turalı'nın başına gelen de bu gaflet uykusundan gelecektir. Selcen Hatun ise Kan Turalı'nın aksine uyumamıştır zira kendisi ile evlenmek arzusunda olanların çokluğundan ötürü tedbirlidir. Selcen Hatun'un bu hali Kan Turalı'nın evlenmeyi istediği kızdaki "ben yerimden kalmadan o kalkmış olmalı, ben Karakoş atıma binmeden o binmiş olmalı..." talebinin uykuya olan düşkünlüğünün itirafı gibidir. Babası Kanlı Koca'nın da cevaben sarf ettiği "Oğul sen kız istemezsin, bir yiğit bahadır istermişsin, onun arkasından yiyesin içesin hoş geçesin" (Ergin, 1971: 134-135) sözleri Kan Turalı'nın nefsinin tembelliğinin beyanı mahiyetindedir.

Kan Turalı uyurken Selcen Hatun mızrağını alır yüksek bir yerde nöbete çıkar. Endişelerinde haklı olan Selcen Hatun'un düşündüğü gibi pişman olan babası altı yüz kâfir askeri peşlerinden yollamıştır. Onları gören Selcen Hatun, Kan Turalı'yı uyandırır. Gelenleri gören Kan Turalı, Allah'a olan imanını ikrar eder. Hemen arı sudan abdest alıp iki rekât namaz kılar. Her zaman ki gibi Kan Turalı son olarak Hz. Peygamber'e salavât getirir. Derhal kâfir düşmana at süren Kan Turalı'yla birlikte Selcen Hatun da saldırıya geçer (Ergin, 1971: 151). Kendisine yönelen düşmanları bastıran Selcen Hatun'un aksine Kan Turalı yaralanmıştır. Dere içinden yükselen tozların olduğu yere yönelen Selcen Hatun göz kapağından oklanmış Kan Turalı'yı görünce kaza sürüsüne dalmış şahin gibi kâfire hücum eder (Ergin, 1971: 152).

Sevdiği kurtarıp atının terkisine alan Selcen Hatun, müstakbel eşi ile Oğuz iline doğru yola çıkar. Yolculuk esnasında Selcen Hatun'un sergilediği fedakârlığa karşın Kan Turalı'nın kafasından hiç de hoş olmayan düşünceler geçmektedir. Oğuz iline vardıklarında kendisinin düştüğü perişan halden kurtaran Selcen Hatun'un başa gelenleri anlatması ve Kan Turalı'yı kurtarmasından ötürü övünmesinden endişelenir. Bir yiğit ere yakışmayacak bu durumdan ötürü Selcen Hatun ile ilgili duygularının menfileşmesi hatta böyle söylemesi halinde onu öldürmeye karar verir (Ergin, 1971: 155).

İstediği gelin adayında olması gereken tüm vasıflara sahip olduğunu bizzat birlikte yaşayarak gören Kan Turalı'nın, Selcen Hatun ile ilgili düşüncelerin kaynağı nefs-i emmâredir. Türk'ün alplık kavramından doğan cesaret, yiğitlik ve kahramanlığın böyle menfi bir duyguya sebebiyet vermesi beklenmez. Hele ki iradesi ve sevgisinin karşılık bulduğu müstakbel eşi üzerinden böyle kötü duygu

ve düşüncelerin zuhur etmesi söz konusu dahi edilemez. Kan Turalı'nın böyle düşünmesine sebep olan kendi içinde büyüttüğü kibir ve büyülenme dürtüsüdür. Nefsin en köklü arzusu olan büyülenme ve kibirdir. Gazâli'nin ifade ettiği nesin en azılı şehveti olan kibir, kendini üstün görme arzusu ile öfke ve gadaba sebep olmaktadır (2020: 3/241-298). Kan Turalı kısa bir zaman önce canını uğruna vermekten çekinmediği Selcen Hatun'u öldürmeyi düşünmüştür. Cesur ve kahraman bir alp olarak Kan Turalı dışarıdaki düşmanlarla verdiği savaşı kazanmasına rağmen içindeki azılı düşmanın farkında dahi değildir. Onun içinde bulunduğu hal, Mevlâna'nın ifade ettiği üzere kişinin içinde pusu kurmuş kibir yılanının herkesten daha büyük düşmanından bihaber olmaktır (1990: 1/906). Kan Turalı'nın o ana dek başta hayası ve dini ritüellere karşı sergilemiş olduğu hürmete rağmen nefsinin böyle kötü bir şeye meyletmesi şaşırtıcı gelebilir. Zira nefsin sağ elinde tesbih ve Kur'an bulunmasına rağmen yeninde hançer ve kılıç gizli olduğu (1990: 3/2554) ifadesiyle Mevlâna, nefsin gizli düşmanlığını anlatmak ister. Nefsin pusuda bekleyen ejderha olduğunu söyleyen Mevlâna, onun her an fırsat kolladığını hikayeleştirerek anlatır (1990: 1/772) Burada boğa, aslan ve deve ejderhalarını yenen Kan Turalı'nın da nefis ejderhasına karşı savunmasız olduğunu görüyoruz.

Kan Turalı kendi içindeki düşmandan habersiz iken Selcen Hatun, onun aklından geçen menfi düşüncelerin farkındadır. Kötü düşüncelerinden haberdar olan Selcen Hatun der; “Bey yiğit. Övünürse erkek övünsün aslandır. Övünmeklik kadınlara bühtandır.” (Ergin, 1971: 156). Selcen Hatun Türk töresindeki erkeğin yerini bilen bir kadın olarak Kan Turalı'nın alplık onurunu korumuştur. Erkeğine karşı yiğitlik ile övünmek yerine ona olan sevgisini dile getirmiştir. Şöyle ki: “Kadir Allah bilir ben sana munisim yârim kıyma bana.” (Ergin, 1971: 156). Az önce kâfire karşı sergilediği savaşçı ruhun yerine Selcen Hatun merhamet ve muhabbetin yeryüzündeki tecellisi olma özelliği ile Kan Turalı'ya böyle seslenir. Nefis, kibir ve kendini beğenmişliği yüzünden hem kendini hem de sevdiklerinin helakını sebep olmaktadır. Onun kendini düzeltmesi için ehil bir kılavuza ihtiyacı vardır (Serrâc, 1960: 369). Bu anlamda Selcen Hatun, Kan Turalı'nın kötü nefsinin terbiye etmesinde ona rehberlik edecektir. Kadınların, erkeğin manevi terakkisindeki önemini *Füsusu'l-Hikem* adlı eserinde tafsilatlı şekilde anlatan İbn Arabî, Hakk'ın kadındaki tecellisinin en büyük kusursuzluk olduğunu söylemiştir (2014: 278-285). Benzer şekilde Mevlâna da kadını Er-Rahman isminin en kâmil tecelligâhı olarak görmüş, onları Hakk'ın nuru, hatta yaratıcı gibi olduklarını söylemiştir (1990: 1/2437).

Selcen Hatun'un destan içerisindeki işlevi kendisi için bu denli dönüştürücü olmasına rağmen Kan Turalı'nın verdiği cevap; "Yok elbette öldürmem gerektir." olur. Mütevâziliği kendine, övünmeyi Kan Turalı'ya layık gören Selcen Hatun aldığı cevap karşısında hiddetlenir. Kibrine sebep olan yiğitliğini kendine karşı da göstermesini isteyen Selcen Hatun ister kılıç ister yay olsun kullanmasını ister. Kan Turalı bayanlara olan nezaketinden ötürü önce Selcen Hatun'un okunu atmasını ister. Selcen Hatun, ona kıymadığı için temrenini çıkardığı bir oku yayına takar. Attığı okla Kan Turalı'nın başındaki biti vurur, ayağına düşürür. Bunu gören Kan Turalı, Selcen Hatun'u kucaklayıp barışır (Ergin, 9171: 156). Selcen Hatun'un sevgi ve merhameti Kan Turalı'nın kendini bulmasında tekrar yerini almıştır. Zira istese temrenini çıkarmadığı okla Kan Turalı istediği yerinden vurabilirdi. Fakat o, başındaki biti vurarak ayağının üzerine düşürmüştür. Buradaki bit Kan Turalı'nın kafasında barındırdığı kötü düşüncelerin bir sembolüdür. Küçük fakat tesiri büyük olan kötü fikirlerin ortadan kaldırılmasında Selcen Hatun'un hem mahareti hem de merhameti Kan Turalı için aydınlanma vesilesi olmuştur. Zira Selcen Hatun'un giydiği sarı renk ruhâni kadınlık ve doğurganlığın dışında seyyideliği de temsil etmektedir (Onarlı, 2003: 2) Hz. Peygamber'in temiz soyundan gelen ruhen ve manen olgun kadınlar gibi Selcen Hatun'da en başından beri kâfire karşı müstakbel eşinin yanında mücadele etmiştir.

Kan Turalı nefsinden kaynaklı kötü düşüncesine rağmen Selcen Hatun'a öncelik vermesi onun yiğitliğinin samimi bir işareti olarak görülebilir. Türk yiğidinin, kadını koruyan ve önceleyen töresinin bir yansıması olan bu gelenek Kan Turalı için büyük uyanışın vesile olmuştur. Onun bu nezaketi Hz. Musa ile sihirbazlar arasında geçen kıssayı akla getirir. Kur'an-ı Kerim'de aktarılan bu kıssada sihirbazlar, sihir yarışında hürmet ve edep göstererek ilk başlayanın Hz. Musa olması yönünde teklifte bulunurlar (Tâ-Hâ, 20: 65). Onların bu saygı ve edebi sonra erişecekleri büyük nimetin işareti olmuştur. Kan Turalı'nın Selcen Hatun'a sunduğu öncelik kötü düşüncelerine rağmen kalbinin derinliklerinde muhafaza ettiği nezaket ve zarafet ileride ulaşacağı mutluluğun habercisi olmuştur.

Selcen Hatun ilk gördüğü andan itibaren sevdiği ve sakındığı Kan Turalı'nın habersiz olduğu nefis düşmanı ile de mücadelesinde ona en büyük yardımı yapmıştır. Kan Turalı dini birtakım vecibeleri uygulamada hassasiyet gösteren bir alptir. Örneğin girdiği her zorlu mücadelede Allah'a yönelme, abdest, dua, Hz. Peygambere'e salavât gibi temel dini ritüelleri icra etmektedir. Fakat evliliği

istemekle birlikte gerektirdiği esaslardan bir olan denklik hususunda hatalı davranmaktadır. Hz. Peygamber'in bildirdiği evlilikteki denklik, erkek ve kadının sorumlulukları konusunda yeterince bilgi sahibi olmadığı anlaşılmaktadır. Erkekten üstün olması gereken savaş konusunda kendinden gayretli ve çalışkan bir kız istemiş fakat sonuçlarına tahammülde zorlanmıştır. Selcen Hatun ise silah kullanıp at ahlak, terbiye, güzellikte de Kan Turalı'dan daha üstündür. Üstelik içinden çıktığı kâfirlere binmedeki maharetine rağmen karşı da mücadele ederek dindarlığını göstermiştir. Gazâli'nin açıkladığı evliliğe hazırlık ve denklik hususlarında Kan Turalı'nın aksine Selcen Hatun'un daha yetkin ve mahir olduğu anlaşılmaktadır (2020: 153).

Kan Turalı evlenmek istediği kız vasıflarına sahip olmasına rağmen Selcen Hatun'un öldürmeyi düşünecek dereceye gelmiş olması nefsinin kötü eğilimlerinin farkında değildir. Alp ve kahramanlık kültürünün hâkim olduğu Türk toplumunda Kan Turalı'nın savaşçı ve çalışkan bir kız istemesi beklendik bir durumdur. Fakat isteğine kavuşunca kibir, kıskançlığın sebep olduğu öfkesini kontrol edememesinin izahı güçtür. Hz. Peygamber gerçek pehlivanın öfkelenmesinde nefsinin hâkim olabilen kimsedir buyurmuştur (Müslim, Bir: 106). Hz. Peygamber'e sık sık salavât getiren Kan Turalı'nın bu hâdis-i şerifi bilmesi ve tatbik etmesi beklenmektedir. Fakat Kan Turalı, Selcen Hatun'un kendisini kurtarması ile ilgili etrafa anlatacaklarının vehmine kapılmıştır. Buna sebep olan kendini büyük görmesi ve kibridir. Nefsi ile birlikte içinde yaşadığı toplumun etkisi de ortadadır. Zira Kan Turalı kendisinin yaralandığı, Selcen Hatun'un onu kurtardığını duyulmasından aşırı derecede rahatsız olmuştur. Sosyal çevrenin Kan Turalı üzerinde baskısı o derece kuvvetlidir ki uğruna canını ortaya koyduğu Selcen Hatun'u öldürmeyi düşünmüştür. Onun bu motivasyonun temelinde insanın var oluşsal temel ihtiyaçlarından biri olan saygınlık ve kendini kabul ettirme güdüsü vardır (Maslow, 1943: 365-396). Bu ihtiyaç kimi zaman öyle şiddetlidir ki bireysel özgürlük ve tercihler çevrenin eliyle yok kabul edilebilir (Le Bon, 1976: 32). Kan Turalı'nın sıra dışı vasıflara sahip bir kız ile evlenme konusundaki bireysel tercih için özgürce eylemlere giriştiği ortadadır. Canını ortaya koyduğu tercihi ulaştığında kendi kafasında kurduğu toplumsal baskıdan ötürü hepsini yok sayma noktasına gelen Kan Turalı bu düşüncenin somut örneğidir. Bu anlamda Kan Turalı her ne kadar bireysel inisiyatif sahibi bir yiğit görünse de aslında toplumun nesnesi olmuştur (bk. Turner, 1987).

Kan Turalı'nın çevresinden çok fazla etkilendiğini üç ejderha ile giriştiği her mücadelede kırk yiğidin kendisi övmelerini istemesinden de anlıyoruz.

Evlenmenin bireyin kendini gerçekleştirme konusundaki toplumsal rolünü yeni öğrenmeye başlayan Kan Turalı için Selcen Hatun büyük bir şanstır. Hz. Peygamber'in ifadesi ile dünyadaki nimetlerin en hayırlısı olan sâliha kadın (Müslim, *Râda*: 64). Dede Korkut da kitabın hemen başlarında Hz. Aişe, Hz. Fatıma soylu kadınlardan söz eder. Evinin direği olan bu kadınlar aileyi ayakta tutar (Ergin, 1971: 5). Destanın en başından sarı donlu Selcen Hatun, Türk töresinde temsil edilen ideal kadın tipolojisini yansıtmaktadır.

SONUÇ

Kanglı Koca oğlu Kan Turalı destanı *Dede Korkut Kitabı*'nda evlilik konusu üzerine baştan sona kurgulanmış efsane olarak ayrıcalık arz etmektedir. Türk toplumunda aile büyük öneme sahiptir. Her destanda görülen aile unsurlarından farklı olarak Kan Turalı destanında evliliğin zamanı, şartları, uygunluk, yeterlilik gibi eşlerde aranan özelliklerin hikâyeleştirildiği destan Türk töresi ile tasavvufi öğretinin mezcedildiği görülmüştür. Daha önce bu yönüyle çalışılmayan destanda birçok tasavvufi hikmetlere rastlanmıştır.

Alp geleneğinde yetişen Kan Turalı, kendi gibi yiğit bir kız ile evlenmek istemektedir. Zor bulunan böyle bir kızı uzaklarda bulur. Trabzon tekfurunun kızını olan Selcen Hatun ile evlenebilmesi için üç ejderhayı öldürmesi gerekir. Daha önce kimsenin yemediği bu üç ejderha otuz iki kişinin canını almıştır. Fakat Kan Turalı Allah'a yönelmesi, Hz. Peygamber'e salavât getirmesi, ona destek olan yiğitleri ve Selcen Hatun'un duasıyla ejderhaları alt eder. Evlenmeyi hak ettiği Selcen Hatun'un yiğitliğinin kendisi için utanç sebebi olacağı korkusunu çeken Kan Turalı'nın asıl vermesi gereken mücadele kendi nefis ejderhasına karşıdır. Dış düşmanlara karşı cesurca mücadele eden Kan Turalı nefsi ile mücâhede konusunda gafildir. Sarı renkli kıyafetiyle ruhi bir kılavuz gibi kendi nefisini tanıması ve terbiye etmesi için onun en büyük yardımcısı Selcen Hatun'dur. Yay ve kılıç kullanmadaki maharetinin yanında Selcen Hatun, Allah'ın merhamet ve sevgi tecellisi olarak Kan Turalı'nın maddi ve manevi rehberi olmuştur. Bu özellikleri ile Selcen Hatun, Türk toplumuna erkeğin ve ailenin ikmalî için ideal kadın tipolojini ortaya koyan bir figür olmuştur.

Maddi güç ile manevi gücün kendisinde cem edildiği güzellik ve sevgi merkezi olarak Selcen Hatun, Kan Turalı gibi salt fizik gücü ve toplumsal onama teslim olan benliklerin kendini yeniden keşfetmesine yardımcı olmuştur. Tasavvufi gelenekte ihtiyaç duyulan manevi rehberin bir kadın olabileceğinin örneği olan destan Türk toplumunda kadının yerini belirtmesi açısından önemlidir. Yay ve

kılıç kullanıp at binen kadının, manevi kuvvetiyle de erkeği ve toplumu kemale erdirmektedir. Dede Korkut gibi veli olduğuna inanılan bir şahsiyetin dilinden aktarılan bu destanın muhtevası kadının, Türk toplumundaki manevi gücü açısından kıymetlidir. Bu yönü ile ilk defa değerlendirilen destandan çıkarılan sonuçlar tasavvuf geleneğinin zengin anlam dünyası ile Türk töresinin uyumlu ahenginin bir nüvesidir.

KAYNAKÇA

- Artun, Erman. (2004). *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*. Kitabevi.
- Bilgin, Azmi. (2004). “Dede Korkut Kitabında Mistik Öğeler”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 32, 47-52.
- Boratoğlu, Pertev Naili. (1999). 100 *Soruda Türk Folkloru*, Gerçek.
- Cebecioglu, Ethem. (2004). *Tasavvuf Terimleri & Deyimleri Sözlüğü*. Anka.
- Ebû Nasr Serrâc. (1960). *el-Lüma*. (Abdülhalim Mahmud, Taha Abdülbâki Surûr, yay. haz.). Dâru'l-kütübi'l-hadîse.
- Ebu Talib el-Mekki. (2016). *Kalplerin Açığı*. (Yakup Çiçek-Dilaver Selvi, çev.). Semerkant.
- Ergin, Muharrem. (1971). *Dede Korkut Kitabı*. M.E.B.
- Ergin, Muharrem. (1994). *Dede Korkut Kitabı*, Türk Dil Kurumu.
- Gazâli, Muhammed. (2020). *İhya*. I-IV. (Mustafa Çağrıncı, çev.). Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Günay, Ünver ve Güngör, Harun. (2007). *Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dini Tarihi*. Beyan.
- Gökya, Orhan Şaik. (2006). *Dedem Korkudun Kitabı*, Kabalcı
- Hucviri, Ali b. Osman Cüllâbî. (2014). *Hakikat Bilgisi*, (Süleyman Uludağ, haz.). Dergâh.
- İsmail Hakkı Bursevî. (2018). *Rûhu'l Beyân*, Erkam.
- Kaplan, Mehmet. (1999). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar* 1. Dergâh.
- Kaya, Doğan. (2015). “Dede Korkut'ta Türk Destanları ve Halk Hikâyelerinde Oğuz Uykusu.” *III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür*

Kongresi Dede Korkut ve Türk Dünyası Sempozyumu, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, İzmir.

El-Kelâbâzî, Tacu'l-İslam Ebu Bekir Muhammed. (1992). *et-Taarruf li-Mezhebi Ehli't-Tasavvuf*, (Mahmud Emin En-Nevevi, tah.). el-Mektebetu'l-Ezheriyyetuli't-Turas.

Köprülü, M. Fuat. (1980). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ötüken.

Le Bon, Gustave. (1976). *Kalabalık*. Yağmur.

Maslow, Abraham H. (1943). "A Theory of Human Motivation", *Psychological Review*, 50/4, 365-396.

Mevlânâ Celâleddin Rumi. (1990). *Mesnevî*. I-VI. (Veled Çelebi İzbudak; haz. Abdülbaki Gölpınarlı, çev.). M.E.B.

Muhyiddin İbnü'l-Arabî. (2014). *Fusûsu'l-Hikem*. (Tahir Meriç, çev.). Kırkambar.

Ögel, Bahaeddin. (2004). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. I-IV. Kültür Bakanlığı.

Onarlı, İsmail. (2003). "Nevruz Bayramı", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, 25, 41-74.

Öztürk, Ali. (1986). *Anonim Türk Edebiyatı*. Bayrak.

Şimşek, Ahmet. (2000). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Hikâye Anlatım Yönteminin (Storytelling) Kullanımı (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.

Turner, John. (1987). *Rediscovering the Social Group: A Self Categorization Theory*. Basil Blacwell.

Uludağ, Süleyman. (1991). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. Marifet.

